

АУДИТ ПОТЕНЦІАЛУ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Черкасова І.В.

Надано аналіз стану інноваційної активності промислових підприємств України, визначена сутність та особливості аудиту потенціалу інноваційного розвитку, надані його складові

Необхідність постійного впровадження інновацій у виробництво обумовлена тиском, який спричиняється інноваційною трансформацією ринку на підприємство. Він проявляється в розвитку ринку товарів та послуг, зростанні їх рівня якості або появі нових продуктів, виробництво яких стає можливим за умов розвитку технологій, зниження рівня витрат на виробництво тощо. Інноваційна діяльність сьогодні є одним з базових чинників забезпечення конкурентоспроможності продукції й розвитку підприємства. Успіх у вирішенні задачі зростання конкурентоспроможності підприємства в основному визначається правильно обраною стратегією формування його потенціалу, урахуванням змін, що відповідають вимогам «нової економіки», економіки знань та контролем за рівнем використання потенціалу. Саме ріст інноваційної складової потенціалу підприємства необхідно враховувати під час розробки стратегії підприємства та оцінці результативності її впровадження, що обумовлює актуальність теми дослідження.

Проблеми ефективності інноваційної діяльності в Україні досліджуються науковцями найчастіше в розрізі розбудови системи державного стимулювання інноваційної активності промислових підприємств, розвитку науково-технічного потенціалу країни та підвищення якості системи освіти. Основні наукові здобутки в цій сфері викладено в роботах В.М. Гейця, М.П. Денисенко, А.П. Гречан, С.М. Ілляшенко, Л.І. Федулової, І.І. Шумило, О.М. Ястремської та ін. Проте, на наш погляд, недостатньо уваги приділяють питанням формування потенціалу інноваційного розвитку окремих підприємств.

Метою роботи являється аналіз стану інноваційної активності промислових підприємств України та визначення аудиту потенціалу інноваційного розвитку як елементу системи цільового управління інноваційною активністю промислового підприємства.

За даними Всесвітнього Економічного Форуму Україна посідає 72 місце у рейтингу глобальної конкурентоспроможності із 134 країн,

рейтинг яких визначався за 2008-2009р.р. У відповідності до методики визначення глобального індексу конкурентоспроможності Україна віднесена до групи країн, економіка яких орієнтована на ефективність.

Для економіки такого типу особливе значення мають чинники, які безпосередньо впливають на рівень ефективності виробництва й управління та визначають темпи економічного росту (підсилювачі ефективності). По складовій вища освіта та професійна підготовка Україна займає 43 місце, по оснащеності новими технологіями – 65 місце, а по інноваційному потенціалу – 52 [1]. Дані інноваційної активності промислових підприємств України надані у табл. 1.

Таблиця 1

Інноваційна активність промислових підприємств [2]

Рік	Питома вага підприємств, що впроваджували інновації, %	Впроваджено нових технологічних процесів, одиниць	Освоєно виробництво нових видів продукції, одиниць		Загаль-на сума витрат, млн.грн
			всього	з них нові види техніки	
2000	14,8	1403	15323	631	1757,1
2001	14,3	1421	19484	610	1971,4
2002	14,6	1142	22847	520	3013,8
2003	11,5	1482	7416	710	3059,8
2004	10,0	1727	3978	769	4534,6
2005	8,2	1808	3152	657	5751,6
2006	10,0	1145	2408	786	6160,0
2007	11,5	1419	2526	881	10850,9
2008	10,8	1647	2446	758	11994,2
2009	10,7	1893	2685	641	7949,9

Таким чином за період з 2000-2009р.р. питома вага підприємств, що впроваджували інновації знизилася на 4,1% та склала 10,7% за умови, що порогове значення цього показника повинно бути 25%. Інноваційна діяльність підприємств стала головним чинником реалізації стратегії випереджальної модернізації економіки розвинених країн. Для цих країн характерним є те, що 70-80% промислових підприємств впроваджують інновації. Найбільш розвинуті країни світу постійно підвищують рівень фінансування розробок та досліджень, формуючи ядро нового технологічного укладу. В Україні за період 2000-2009 р.р. значно зросли витрати на інноваційну діяльність – у 4,5 рази, але при цьому частка низько технологічної продукції в структурі експорту складає 60,8%.

За період суттєво змінилися пріоритети інноваційної діяльності промислових підприємств. Так слід відмітити значне зниження рівня освоєння виробництва нових видів продукції – у 5,7 рази. У цей же час

темپ приросту впровадження нових технологічних процесів склав 34,9%, а питома вага нових видів техніки у загальній кількості нових видів продукції зросла з 4,1% до 23,9%. Однак за період 2002-2009 р.р. знизилася частка інвестицій у нематеріальні активи у загальній сумі капітальних інвестицій з 9,1% до 3,1%. На наш погляд це свідчить про зниження рівня інвестиційної привабливості проектів, пов'язаних зі значним рівнем новизни та пояснює високий рівень залежності промисловості від імпорту високотехнологічної продукції. Так в машинобудуванні це 96,2% від обсягу виробництва. Саме тому питання відтворення потенціалу підприємства на інноваційній основі, формування потенціалу інноваційного розвитку є нагальною потребою промислових підприємств.

Основним джерелом фінансування інноваційної діяльності протягом цих років залишаються власні кошти підприємств (приблизно 65%). Помітно зросла частка банківських кредитів: від 1,7% у 2000 р. до 14,2% у 2009 р. Таке становище обумовлено відсутністю в останні роки стабільної державної підтримки інноваційної діяльності. Так частка бюджетних ресурсів коливалася у межах 7,1 – 15,2%. Все це є причиною низького рівня інноваційної активності основної частини промислових підприємств України.

Сьогодні ступінь зносу основних засобів в промисловості нижче 60%, а частка технологій, що були придбані за межами країни складає 40%. Проте формування нового рівня економіки країни передбачає наявність власних інноваційних розробок, які забезпечать як потрібний технологічний рівень виробництва, так й необхідний рівень економічної безпеки країни. А така задача потребує у свою чергу цілеспрямованого формування потенціалу інноваційного розвитку окремих промислових підприємств.

Під потенціалом інноваційного розвитку ми розуміємо здатність підприємства найбільш ефективно використовувати наявні ресурси, своєчасно знаходити відсутні з метою забезпечення постійного неперервного розвитку підприємства на інноваційній основі, при якому рушійною силою конкурентоспроможності підприємства на ринку виступають знання та інновації (продуктові, процесні, організаційні тощо), постійне та безперервне формування, управління та використання інноваційного потенціалу згідно прийнятій на підприємстві стратегії. Таким чином, тільки підприємство, яке організує свою роботу так, щоб постійно накопичувати та реалізовувати інноваційний потенціал згідно зі стратегією інноваційного розвитку, буде стабільно конкурентоспроможним на сучасному ринку та зможе відповідати технологічній траєкторії розвитку промисловості в умовах становлення економіки знань.

Стратегія інноваційного розвитку підприємства передбачає

постійне підтримання потенціалу інноваційного розвитку на рівні, необхідному для безперервної інноваційної діяльності, для побудови конкурентоспроможності підприємства виключно на основі інновацій. Одними з основних рис системи управління таким підприємством повинні бути динамічність та високий рівень адаптивності до умов ринку, при цьому необхідно підтримувати на постійно високому рівні ефективність виробництва та розумний рівень ризикованості бізнесу. Звідси можна зробити висновок, що особливі вимоги ставляться до управлінсько-організаційної складової потенціалу інноваційного розвитку, значно вищі ніж до аналогічної складової потенціалу підприємства, яке обрало екстенсивний шлях розвитку.

Враховуючи елементну структуру потенціалу інноваційного розвитку, взаємозалежність його складових, невід'ємність їх від аналогічних складових загального економічного потенціалу підприємства, можна зробити висновок, що якісний розвиток останнього залежить від рівня потенціалу інноваційного розвитку. Його вплив буде проявлятися у постійному якісному рості складових: підвищенні рівня новизни та патентоспроможності НДДКР; рості сегменту ринку, який контролює підприємство; якісному поліпшенні виробничих потужностей та підвищенню рівня їх використання; якісному рості „бази знань” підприємства та ініціативному, творчому відношенні до праці робітників; створенні інформаційного забезпечення системи управління розвитком підприємства, яке дозволить достатньо обґрунтувати управлінські рішення.

Таким чином, саме цільове управління формуванням потенціалу інноваційного розвитку забезпечить можливість реалізації моделі інноваційного розвитку підприємства. Така модель управління потребує впровадження спеціальних інструментів.

Вважаємо доцільним запропонувати створення системи аудиту потенціалу інноваційного розвитку підприємства (рис.1), яка спрямована на досягнення його цілей. Вона базується на моніторингу результатів (економічних, наукових, техніко-технологічних, ринкових, соціальних) інноваційної діяльності та їх аналізі, визначенні причин невідповідності плановому рівню потенціалу, впровадженні заходів, які забезпечують підвищення рівня інноваційної активності підприємства.

Аудит потенціалу інноваційного розвитку підприємства включає три основні напрямки: технологічний аудит, аудит персоналу та аудит бази знань. Технологічний аудит підприємства – це перевірка технологічних методів, прийомів та процедур, які використовують в організації. Він є різновидністю операційного аудиту та має задачу визначення рівня ефективності та продуктивності технологій, які впроваджені на підприємстві, він орієнтований на майбутню виробничо-господарську діяльність організації.

Рис. 1. Аудит потенціалу інноваційного розвитку підприємства сучасним науково-технічним рішенням, формування творчого відношення працівників до своєї праці.

Аудит персоналу припускає дворівневу оцінку:

- відповідності фахової підготовки персоналу підприємства

профілю його діяльності та сучасному рівню розвитку науки і техніки, оцінку працездатності, рівня компетентності, рівня оплата праці;

- відповідності освітньо-кваліфікаційного рівня та професійної підготовки персоналу вимогам, які ставлять нові інженерні та виробничі рішення, відповідність підготовки персоналу

Перший рівень оцінки є різновидністю операційного аудиту, а другий – є аудит на відповідність.

Аудит бази знань включає такі ключові моменти:

- аудит методів, прийомів та процедур, які використовують в організації для формування бази знань, методика, яка дозволяє вибрати релевантну інформацію;
- оцінку достатності рівня технічного забезпечення для проведення збору та накопичення інформації;
- оцінка інформаційного змісту бази знань підприємства.

Перші два відносяться до аудиту на відповідність, а третій – різновидність операційного аудиту.

Таким чином, обов'язковим елементом системи цільового управління інноваційною активністю промислового підприємства, на наш погляд, повинен стати аудит потенціалу інноваційного розвитку підприємства, який включає три основні напрямки: технологічний аудит, аудит персоналу та аудит бази знань. Подальшого дослідження потребує вирішення задачі організації моніторингу та контролю за процесом формування потенціалу інноваційного розвитку за допомогою створення комітету з управління інноваційним розвитком (КУІР).

Література

1. Отчет о Конкурентоспособности Украины 2009. Опубликовано Фондом «Эффективное управление» www.feg.org.ua

2. Економіка України за 1991-2009 роки /за заг. ред. акад. НАН України В.М. Гейця[та ін.]; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К.: Держкомстат України, 2010. – 112 с.

Abstract

Cherkasova I.V.

Innovation potential of development of industrial enterprises audit

Provided analysis of innovative activity of industrial enterprises of Ukraine, defined the nature and features of innovation potential of development, its components are provided.